

ISSN 0352-6844 / UDK 7 (5)

Matica srpska journal for fine arts

46

Editorial board

ALEKSANDAR KADIJEVIĆ, editor-in-chief
(University of Belgrade – Faculty of Philosophy)

KOKAN GRČEV
(Eastern Mediterranean University of Famagusta – Department of Architecture)

MIODRAG MARKOVIĆ
(University of Belgrade – Faculty of Philosophy)

LIDIJA MERENIK
(University of Belgrade – Faculty of Philosophy)

IVAN STEVOVIĆ
(University of Belgrade – Faculty of Philosophy)

RUDOLF KLEIN
(Szent István University, Budapest)

BISSERA PENTCHEVA
(Stanford University, USA)

ALEKSANDAR IGNJATOVIĆ
(University of Belgrade – Faculty of Architecture)

SRĐAN MARKOVIĆ
(University of Nish – Faculty of Arts)

DRAGAN DAMJANOVIĆ
(University of Zagreb – Faculty of Philosophy)

NOVI SAD
2018

Зборник Матице српске за ликовне уметности

46

Уредништво

АЛЕКСАНДАР КАДИЈЕВИЋ, главни и одговорни уредник
(Универзитет у Београду – Филозофски факултет)

КОКАН ГРЧЕВ

(Источномедитерански универзитет Фамагуста – Одељење архитектуре)

МИОДРАГ МАРКОВИЋ

(Универзитет у Београду – Филозофски факултет)

ЛИДИЈА МЕРЕНИК

(Универзитет у Београду – Филозофски факултет)

ИВАН СТЕВОВИЋ

(Универзитет у Београду – Филозофски факултет)

РУДОЛФ КЛАЈН

(Универзитет Сент Иштван, Будимпешта)

БИСЕРА ПЕНЧЕВА

(Универзитет Стенфорд, САД)

АЛЕКСАНДАР ИГЊАТОВИЋ

(Универзитет у Београду – Архитектонски факултет)

СРЂАН МАРКОВИЋ

(Универзитет у Нишу – Факултет уметности)

ДРАГАН ДАМЈАНОВИЋ

(Свеучилиште у Загребу – Филозофски факултет)

НОВИ САД

2018

МАТИЦА СРПСКА
Одељење за ликовне уметности

MATICA SRPSKA
Department of Fine Arts

ЗБОРНИК ЗА ЛИКОВНЕ УМЕТНОСТИ МАТИЦЕ СРПСКЕ је покренут 1963. године као научни часопис Одељења за ликовне уметности Матице српске у Новом Саду. У њему се објављују радови из историје српске и југословенске, али и светске уметности средњовековног, нововековног и модерног раздобља. Отворен је и за расправе из музеологије, херитологије, студија визуелне културе и теорије ликовних уметности. Међународна редакција прихвата само необјављене чланке који у истоветном облику не могу бити понуђени другом издавачу. За све научне радове објављене у часопису редакција из круга угледних домаћих и страних научника обезбеђује најмање две независне рецензије.

Чланци, расправе и прилози имају сажетке, кључне речи, резимее на страним језицима по избору аутора и УДК број по међународној библиотечној класификацији. Часопис излази редовно једанпут годишње у обиму до 50 ауторских табака. Сваки број садржи именски и географски регистар, а доспева разменом у око 100 светских библиотека.

Излажење часописа финансијски помажу Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије и Покрајински секретаријат за културу и информисање Аутономне Покрајине Војводине. Индексиран је на ЕРИХПЛУС и ЕСЦИ Томпсон Ројтерс листама међународних научних часописа.

Бесплатан приступ интернет издању часописа у ПДФ формату омогућен је на сајту: <http://www.maticasrpska.org.rs/en/category/katalog-izdanja/naucni-casopisi/zbornik-matice-srpske-za-likovne-umetnosti/>

MATICA SRPSKA JOURNAL FOR FINE ARTS was founded in 1963 as the journal of the Department of Fine Arts of the Matica srpska in Novi Sad. It publishes papers related to the history of Serbian and Yugoslav art, as well as art heritage from medieval, New Age and modern periods from all parts of the world. It also welcomes discussions in the field of museology, heritology, studies of visual culture and theory of fine arts. The journal accepts only previously unpublished papers which cannot be simultaneously offered in the same form to another publisher. All articles will be subject to double-blind peer reviewing, given by prominent Serbian or foreign scholars.

Articles, discussions and contributions should include abstracts, keywords, summaries in a foreign language of choice of the respective authors, as well as a UDC by International Library Classification. The journal is published annually in up to 50 sheets of copyright. Each issue contains a name and geographic index and is distributed through exchange to close to 100 libraries worldwide.

The Journal is financially supported by the Ministry of Education, Science and Technological Development of the Republic of Serbia and Provincial Secretariat of Culture and Information of the Autonomous Province of Vojvodina. The publication of the journal is financially supported by the Ministry of Education, Science and Technological Development of the Republic of Serbia and the Provincial Secretariat for Culture and Public Information of the Autonomous Province of Vojvodina. It is indexed in ERIHPLUS and ESCI Thompson Reuters lists of international scientific journals.

Free access to the online edition of the journal in PDF format at the following website: <http://www.maticasrpska.org.rs/category/katalog-izdanja/naucni-casopisi/zbornik-matice-srpske-za-likovne-umetnosti/>

САДРЖАЈ – CONTENTS

ЧЛАНЦИ, РАСПРАВЕ, ПРИЛОЗИ ARTICLES, TREATISES, CONTRIBUTIONS

1. Anđela Đ. Gavrilović, THE REPRESENTATION OF THE CHERUB IN THE NARTHEX OF THE DEČANI MONASTERY ABOVE THE PORTAL LEADING TO THE NAVE. CONTRIBUTION TO THE RESEARCH OF THE ICONOGRAPHY AND MEANING OF THE CHERUB IN SERBIAN MEDIEVAL ART
Анђела Ђ. Гавриловић, ПРЕДСТАВА ХЕРУВИМА У ПРИПРАТИ ДЕЧАНА НАД УЛАЗОМ У НАОС. ПРИЛОГ ПРОУЧАВАЊУ ИКОНОГРАФИЈЕ И ЗНАЧЕЊА ХЕРУВИМА У СРПСКОЈ СРЕДЊОВЕКОВНОЈ УМЕТНОСТИ 13
2. Јелена З. Павличић, *COPIE CONFORME* – КОПИЈЕ ФРЕСАКА У ПРАКСИ ЗАШТИТЕ СПОМЕНИЧКОГ НАСЛЕЂА. ПРИМЕР КОПИЈА ИЗ ЦРКВЕ БОГОРОДИЦЕ ЉЕВИШКЕ У ПРИЗРЕНУ
Jelena Z. Pavličić, *COPIE CONFORME* – COPIES OF FRESCOES IN THE PRACTICE OF HERITAGE PROTECTION. AN EXAMPLE OF COPIES FROM THE CHURCH OF THE HOLY VIRGIN OF LJEVIŠ IN PRIZREN 35
3. Ангелина Р. Милосављевић, ПОРЕКЛО И ПРИРОДА УМЕТНИЧКОГ СТВАРАЊА У *ИДЕЈИ* ФЕДЕРИКА ЦУКАРИЈА
Angelina R. Milosavljević, THE ORIGIN AND THE NATURE OF ARTISTIC CREATION IN FEDERICO ZUCCARI'S *IDEA* 53
4. Milica Ž. Cicmil, PORTRAIT OF GIACINTA ORSINI BONCOMPAGNI LUDOVISI: MINIATURE WORLD OF ARCADIA
Милица Ж. Цицмил, ПОРТРЕТ ЂАЧИНТЕ ОРСИНИ БОНКОМПАЊИ ЛУДОВИЗИ: АРКАДИЈА У МАЛОМ 65
5. Марина Љ. Матић, БАРОКНА ХИЈЕРОТОПИЈА ВЕЛИКЕ ЦРКВЕ МАНАСТИРА САВИНА: САКРАЛНА РЕТОРИКА И ИДЕНТИТЕТ
Marina Lj. Matić, BAROQUE HIEROTOPY OF THE SAVINA MONASTERY GREAT CHURCH: SACRAL RHETORIC AND IDENTITY 75
6. Svetlana V. Milinković, THE REPUBLIC SQUARE – GENESIS OF THE CONSTRUCTION OF PUBLIC CITY SPACE
Светлана В. Милинковић, ТРГ РЕПУБЛИКЕ – ГЕНЕЗА УОБЛИЧАВАЊА ЈАВНОГ ГРАДСКОГ ПРОСТОРА 93

7. Бранко М. Чоловић, ЦРКВА УСПЕЊА БОГОРОДИЦЕ У ДРНИШУ ПРИМЈЕР ВИШЕСТРУКЕ ИСТОРИЗАЦИЈЕ Branko M. Čolović, CHURCH OF THE ASSUMPTION OF THE BLESSED VIRGIN IN DRNIŠ AN EXAMPLE OF MULTIPLE HISTORIZATION	109
8. Александар М. Игњатовић, ИСПРЕД ВИЗАНТИЈСКОГ ПУРПУРА: ВИЗУЕЛИЗАЦИЈА НАЦИЈЕ НА ДРУГОМ ВИЗАНТОЛОШКОМ КОНГРЕСУ У БЕОГРАДУ 1927. ГОДИНЕ Aleksandar M. Ignjatović, IN FRONT OF THE BYZANTINE PURPLE: VISUALIZATION OF THE NATION AT THE 2 nd INTERNATIONAL CONGRESS OF BYZANTINE STUDIES IN BELGRADE IN 1927	127
9. Тадија Б. Стефановић, МОНУМЕНТАЛНО И МОНУМЕНТАЛИЗАМ У АРХИТЕКТУРИ МЕЂУРАТНОГ БЕОГРАДА Tadija B. Stefanović, MONUMENTAL AND MONUMENTALISM IN THE ARCHITECTURE OF INTERWAR BELGRADE	141
10. Марија К. Покрајац, „НА УГЛУ КОД ЗЛАТНОГ ЧОВЕКА”: ЗГРАДА БИВШЕГ ЦЕНТРАЛНОГ КРЕДИТНОГ ЗАВОДА У НОВОМ САДУ АРХИТЕКТЕ ФРАНЦА ВОРУДЕ Marija K. Pokrajaц, “AT THE GOLDEN MAN’S CORNER”: BUILDING OF THE FORMER CENTRAL CREDIT INSTITUTION IN NOVI SAD DESIGNED BY ARCHITECT FRANZ WORUDA	161
11. Марија Т. Павловић, АРХИТЕКТУРА БЕОГРАДСКИХ СПОРТСКИХ ОБЈЕКТА (1918–1941) Marija T. Pavlović, ARCHITECTURE OF BELGRADE SPORTS FACILITIES (1918-1941)	171
12. Душко Р. Кузовић, ПРОСТОРНЕ РЕЛАЦИЈЕ БРОНЗАНЕ ФИГУРЕ И АРХИТЕКТУРЕ ТРГА ПАРТИЗАНА У УЖИЦУ Duško R. Kuzović, BRONZE FIGURE AND ARCHITECTURE SPATIAL RELATIONS ON THE PARTISANS’ SQUARE IN UŽICE (1961)	187
13. Владана В. Путник Прица, NEW BELGRADE – A SUCCESSFUL CONCEPT? Владана Б. Путник Прица, НОВИ БЕОГРАД – УСПЕЛИ КОНЦЕПТ?	203
14. Александар Ђ. Кадјевић, ПРЕГЛЕД ОПУСА АКАДЕМИКА АРХИТЕКТЕ МИЛАНА ЛОЈАНИЦЕ (1939) Aleksandar Đ. Kadijević, AN OVERVIEW OF THE OPUS OF ARCHITECT MILAN LOJANICA (1939)	213
15. Бранко В. Војовић, Драгољуб Т. Штрбац, БЕОГРАД НА ВОДИ – ЕКРАН У БЕОГРАДУ – ЕКРАН ПРЕД БЕОГРАДОМ Branko V. Voјović, Dragoljub T. Štrbac, BELGRADE WATERFRONT – A SCREEN IN BELGRADE – A SCREEN IN FRONT OF BELGRADE	233
16. Јована Р. Пикнулић, У ЦАРА ТРАЈАНА КОЗЈЕ УШИ ПЕТРА ЛУБАРДЕ КАО „СЛИКА КОЈА СЕ ЧИТА” Jovana R. Pikulić, THE GOAT’S EARS OF EMPEROR TRAJAN BY PETAR LUBARDA AS “A PAINTING BEING READ”	245
17. Дијана Љ. Метлић, ВОЛЈЕТИ РАЗЛИКЕ: САВРЕМЕНЕ СТВАРАЛАЧКЕ ПРАКСЕ НОВОСАДСКЕ УМЕТНИЧКЕ СЦЕНЕ Dijana Lj. Metlić, LOVE DIFFERENCES: CONTEMPORARY ART PRACTICES IN NOVI SAD	267

ПРИКАЗИ
REVIEWS

1. Katherine Marsengill, <i>Jelena Bogdanović: Framing of Sacred Space: The Canopy and the Byzantine Church</i>	283
2. Ангелина Р. Милосављевић, <i>Tumačiti Rembranta, priredio Zoran Gavrić</i>	286
3. Игор Б. Борозан, <i>Миодраг Марковић: Од Темпцвара до Хаваја. Павел Пејровић – забора- вљени српски сликар. Књига I Историографија, биографија, извори</i>	289
4. Милица Ј. Тодоровић, <i>Срђан Марковић: Кајарина Радојловић</i>	294
5. Ива С. Глишић, <i>Gerhard Richter: The Life of Images</i>	296
6. Александар Ђ. Кадијевић, <i>Иван Р. Марковић и Милан П. Миловановић: На врелу немарсџва: архитекџи породице Тајић</i>	300
7. Соња М. Милићевић, <i>Милејна Продановић: GENUS – породичне џриче</i>	302
ИМЕНСКИ РЕГИСТАР	307
ГЕОГРАФСКИ РЕГИСТАР	317
УПУТСТВО ЗА АУТОРЕ	323
РЕЦЕНЗЕНТИ РАДОВА	331

**Миодраг Марковић, Од Темишвара до Хаваја.
Павел Петровић – заборављени српски сликар. Књига I:
Историографија, биографија, извори, Филозофски факултет
у Београду, Институт за историју уметности, Београд 2015.**

Књига *Од Темишвара до Хаваја. Павел Петровић – заборављени српски сликар* Миодрага Марковића има своје одређење у поднаслову који упућује на ауторово настојање да са деветнаестовековног сликара скине вео заборава ради проширивања досадашњих истраживања новим сазнањима. Наиме, сликарев опус је јавности познат само до 1844. године, и обухвата период до његовог одласка у иностранство, након чега у домаћој историографији уметнику није посвећивана довољна пажња. С друге стране пак, сликарев живот након 1844. године био је предмет интересовања иностране јавности, пре свега америчке. Петровићеви боравац у Америци оставили су дубок траг у тадашњем јавном мњењу, што је условило да се његов ликовни опус континуирано прати у локалној штампи.

Марковић је приступио спајању уметничког домаћег и иностраног опуса у јединствену целину на основу средстава масовне комуникације (дигитализована и визуелна архивска грађа, новински чланци), која нису била доступна претходним генерацијама истраживача. На крају језгровитог предговора, аутор књиге истиче да је у фокусу његовог рада Петровићев живот, о чему све-

дочи и поднаслов *Књига I: Историографија, биографија, извори*. Марковић при томе напомиње да је књигу замислио као упориште за будуће издање у којем ће расветлити сликареву уметничку праксу.

У великом уводном поглављу, под насловом *Историографија*, рашчлањују се досадашња историографска истраживања, која су разврстана у две групе извора о уметничком животу и делу. Једну групу чине инострани новински чланци (САД, Перу, Канада, Аустралија, Индија, Хаваји) објављивани током уметничког живота, док у другу групу спадају махом текстови историчара уметности из XX века (Банат, Србија, Мађарска, Румунија).

Марковић брижљиво износи генезу многобројних осврта на Петровићев живот, од првог текста у пештанском *Сербском народном листу* из 1847. године до првог словенског биографског речника Ивана Кукуљевића Сакцинског, *Словник умјетниках јужославенских* из 1858. године, који садржи биографску јединицу о животу Павела Петровића. Значај и утицај Кукуљевићевог *Словника* на потоње меморисање уметника потврђује и понављање података из његовог *Словника* у XXII тому *Биографског лексикона Аустријског царства* из 1870. године. Затим Марковић истиче текстове

осијечког свештеника Лазара Богдановића из 1901. године у *Српском Сиону*, у којима се помињу Петровићеве престоње иконе цркава у Модошу и Великом Семпетру. Наглашава се и вредност Богдановићевих чланака у којима стоји да је Петровић обавио *врстајан њосао*, као и утицај Константина Данила на уметничко црквено сликарство. Аутор књиге наводи преписку пароха Ивана Алексића са знаменитим историчарем културе Иштваном Беркесијем, који је 1910. године објавио рад о темишварским уметницима, и у којој се наводе разлози Петровићевог одласка у иностранство. Беркеси негира тезу да је сликарев одлазак био последица помањкања посла, јер је прави разлог заправо његова *несијална њприрода*, због које је у завичају био познат као *Бели вейар*.

У наставку поглавља *Историографија* наводе се и значајне оцене појединих Петровићевих слика (*Портрети сѡараца*, *Портрети Грујићке*) које су дали Вељко Петровић, 1927. године, Станоје Станојевић, 1928. године, и Алекса Ивић, 1930. године. Павел Петровић се помиње и у Тиме-Бекеровом издању *Allgemeines Lexikon* из 1934. године. Надаље, наглашен је и допринос Милана Кашанина, првог школованог историчара уметности који се осврнуо на дело Павела Петровића. Он је то учинио у књизи *Два века српског сликарства*, установивши стереотип о сликару као авантуристи.

Марковић помиње и осврте о Петровићу након Другог светског рата: Павла Јефтића, Олге Батавелић, Димитрија Кириловића, Јона Фрунзетија, Миодрага Коларића, Олге Миловановић, Миливоја Николајевића. Особито се истиче писање Катарине Амброзић и Вере Ристић, које су у оквиру својих истраживања Академије ликовних уметности у Бечу откриле да је Петровић током 1834/5. године завршио курс цртања по антици с високим оценама у класи професора Леополда Купелвизера. Миодраг Коларић је 1964. године уврстио Павела Петровића у *Енциклопедију ликовних уметности*, и на тај начин коначно установио његово вредновање у повесници културе. Осим наведених, у овом делу Марковићеве књиге поменути су и разнолики осврти Миодрага Коларића, Николе Кусовца, Миодрага Јовановића, Вере Ристић и Павла Васића током шесте и седме деценије XX века, који умногоме понављају стереотип о Петровићу као стерилном епигону Константина Данила.

Миодраг Марковић нарочито наглашава свеобухватну студију о Павелу Петровићу Лепосаве Шелмић у *Зборнику Мајице српске за ликовне уметности* из 1981. године. Критичким тумачењем сликаревог дела и живота, ауторка је допринела исправнијем датирању појединих делова сликаревог живота. Уједно је извела и прву стручну валоризацију Петровићевог опуса у склопу линеарног развоја српског сликарства од класицизма до романтизма. Л. Шелмић је утврдила да уметников опус подлеже утицају бечког позноназаренског сликарства, оличеног у прихватању Купелвизерових поука о неговању форме и цртежа. По Марковићу, студија Л. Шелмић је последњи обимнији рад о Павелу Петровићу. Касније је Петровићев опус разматран у бројним прегледима српске уметности (Никола Кусовац, Катарина Амброзић, Миодраг Јовановић...).

У следећем одељку свог уводног поглавља Марковић се осврће на текстове о Петровићу из иностране штампе. Током четири деценије сликареве иностране каријере о њему је писано у калифорнијском часопису *Daily Alta California*, хавајском дневнику *Pacific Commercial Advertiser*, недељницима *Polynesian* и *Hawaiian Gazette*, у листу из Вирџинија Ситија *Territorial Enterprise*, лосанђелеском *Evening Express*-у, јутарњим новинама из Мелбурна, Сиднеја и Синсинатија – *Argus*, *Sydney Morning Herald* и *Cincinnati Enquirer*. Марковић набраја и публикације из Сан Франциска у којима је писано о Петровићу, и истиче први осврт на сликарево дело у америчкој новијој историографији. У делу Хенрија Винфреда Сплитера из 1959. године, посвећеном уметности у Лос Анђелесу до 1900. године, постоје уобичајени подаци о Петровићевом животу, али и поједини који су паушално наведени а доцније некритички преузимани. Сплитер пише да је Петровић стекао углед у Њујорку, а потом се преселио у Сан Франциско, где је као портретиста био уважен. Године 1876. отишао је у Јужну Америку, где је на чилеанској Међународној изложби одликован медаљом. На крају овог осврта наводи се да је боравио и у Аустралији, где је, наводно, убио своју много млађу жену.

У уводном делу другог поглавља своје књиге, под насловом *Животи*, Марковић детаљно реконструише Петровићево детињство и школовање на Академији ликовних уметности у Бечу 1834.

године. Студирање напушта крајем 1836. године, а од наредне користи латинизиран потпис *Petrovits Paul pinxit*, којим обзнањује свој идентитетски аутограф. Аутор књиге се осврће и на сликареву жељидбу и његов прелазак из Темишвара у Модош.

Потпоглавље *Банат и Букурешт* посвећено је догађајима из сликаревих последњих година на домаћем тлу. Посебно се анализира Петровићев портрет влашког кнеза Бибескуа из 1844. године. Преплитање сликаревог живота, као и датованих и недатованих слика, посматра се у светлу ширих друштвених и културних збивања, неретко и политичких. Датовање и атрибуирање слика насталих у иностранству настало је на основу типолошке компаративне анализе, коришћења биографских података и архивског материјала.

Следе поглавља: *Прво сирансвовање: Лондон, Индија и Пенџаб; Кина и Калифорнија; Лужна Америка – Чиле и Перу; Лондон и Њујорк; Мојобамба – ојштински повереник и шрџовац шеширима; Повраћање у САД – Њујорк, Денвер и Калифорнија; Од јуџа ка северу – Чиле, Невада, Орегон, Канада; Аустралија – Сиднеј и Мелбурн; Пеши пућ у Америци – Сан Франциско, Њујорк и Синсинаити; Хонолулу – дворски сликар хавајског краља; Последње пућовање и смрт – Калкута, Дохор Бару, Банџок, Каиро, Рим. Испитивање демографије, урбанизма, културе и уметности, друштвеног и економског основа градских целина постају модели потоњих деконструкција места и простора у којима је Петровић боравио – сликарево путовање се на изванредан начин извучи из сфере случајности, постаје детерминисана трага углавном у економским оквирима.*

Нарочито се истичу бројна Петровићева познанства с локалним елитама, посебно из света политике и привреде. У складу са својом проницљивошћу, и због малог броја школованих сликара, те фасцинацијом европском културом и потребама обогаћене елите да сликом овековечи свој социјални статус, Петровић је портретисао локалне моћнике (махараџа Далип Синг, генерал Џон Литлер...). Након детаљног увида у историјат и експанзију Сан Франциска условљену златном грозницом, Марковић указује на етаблирање Петровића у локалној средини која у њему препознаје бољег сликара од домаћег портретисте Хенрија Инмана. Петровић се пријавио у локалну Народну полицију, и након чланства у масонским редовима (Слободни зидари и Ред чудних другова) изнова потврдио свој друштвени ангажман и трагање за новим изазовима. У нови сукоб са законом долази након оптужбе за извесну проневеру на путу од Сан Франциска ка Хавајима, као и за учешће у неуспелој завери Самјуела Бренана на Хавајима 1851. године. Проблеми са судским органима понављају се током сликаревог живота. Најчешће су то биле судске парнице око неисплаћених слика, или пак спорови око сликаревих неиспуњених обавеза.

Континуирано мењајући земље и градове, и сликајући локалну елиту (портрети Бениње Боливар, сестричине Симона Боливар, Каролине Гутијерез де ла Фуенте, ћерке председника Перуа, калифорнијских гувернера Ромуалда Пачека, Пија и Андреаса Пика, градоначелника Лос Анђелеса Прудона Бодрија итд.), Петровић се потврдио као уметник са истанчаним осећањем за приказивање припадника социјалне елите, коме недостатак академски образованих чланова друштва омогућава лагодност у монденским круговима. Осим портрета, уметник је сликао и псе – омиљени мотив у викторијанској епохи. У Вирџинија Ситију, најбогатијем граду Сједињених Држава, локални новинар је с пуно хвале записао утиске о својој посети Петровићевом атељеу: слика дечака и пса сведочи о израженом сентиментализму грађанске класе, уметник парафразира популарне енглеске сликаре епохе и репетира њихов тематски репертоар (Чарлс Бартон Барбер...).

Године 1879. Петровић путује у Аустралију, где је његов портрет сиднејског надбискупа Родера Вона, изложен на великој Међународној изложби у Сиднеју, пожњео велики успех. Након што је ослобођен оптужбе да је убио своју младу жену, сликар је кренуо у Америку и коначно се обрео на Хавајима. Тамо је портретисао краљицу Капиолани и краља Калакаауа, који му је уручио одликовање и изабрао га за дворског сликара, након чега се уметникова слава проширила на три континента. У Индији је Петровић портретисао вицекраља лорда Дафрина (1888), затим и локалне великаше Далеког и Блиског истока (Банџок, Каиро). Свој животни пут је окончао у престоници модерне

Италије, где је израдио портрете, по фотографији, краља Умберта и краљице Маргерите, заокруживши свој продужени grand tour.¹

На крају књиге Марковић је евидентирао четрдесет и седам портрета Павела Петровића насталих након његовог одласка из домовине, од којих се десетак налази у музејским збиркама и приватним галеријама. Остале је аутор лоцирао и упоредио с фотографијама и портретима насликаних ликова, и тако реконструисао сликарев инострани опус у периоду од 1844. до 1887. године.

На последњој страници књиге Марковић истиче потребу да се нађе мера између недовољно познатог Петровићевог опуса у домовини и његовог значаја у ширим оквирима, како би се његово дело вратило на културну сцену. Одрастао у време ригидне централизације Хабзбуршке монархије, у систему рестаурације старих режима, Петровић је, по Марковићевом казивању, кренуо у потрагу за ширим хоризонтима. У складу с претрајавањем романтичарских идеала и с општим духом времена, уобличен у веку континуираних промена, уметник се отиснуо у велики свет. Тескоба коју је осећао у средњоевропској култури, указује на ескапизам као структуру времена. Попут модерних хероја, Петровић постаје вечити романтичарски путник у нестабилном, променљивом, али и примамљивом хабитусу модерног доба.² По Марковићевом мишљењу, усамљени појединац који попут романтичарског хероја непрекидно упада у неприлике (завере, оптужбе за убиство...) има биографију достојну романа Жила Верна или Луја Бусенара. Несталан и нестрпљив, жељан изазова у новим световима, уметник трага за сопством у сталном покрету. Славећи динамизам као основу бивствовања и делање као живо осећање постојања, Петровић истовремено постаје уважени члан локалних средина. Истински живећи у духу парадокса романтизма, између отпора према нормираној средини (напуштање породице и одбијање да плаћа алиментацију првој супрузи), и уваженог друштвеног положаја, овај светски путник је истовремено неукротиви појединац и визуелни хроничар друштвених елита. Марковић својим истраживањем деконструира претпостављену Петровићеву оригиналност, и његова путовања умногоме везује за опстанак на медијском тржишту нових континената.

Цитат којим Марковић завршава књигу указује на још једну карактеристику романтизма: Петровић се из Хонгконга обраћа *браћу Србима* с вером да ће они препознати његово дело. У његовом апелу се разоткрива носталгија као једна од основних структура романтизма. Потрага за новим истовремено је и потрага за недостижним, у замишљеној слици некадашњих сународника.

Коначно, за Милана Кашанина и потоње истраживаче Петровић је *тајанствени светски луталица* чије ће дело заувек остати недокучиво. Марковић мит о тајанственом уметнику преображава у критички наратив који сликара распознаје сходно духу времена, и посредно деконструира уврежено поистовећивање сликара с типском фигуром романтизма – луталицом.

Оставши изван примамљиве тезе о историји уметности као ланцу биографија генија, Марковић је у складу с духовно-културно историјским методом реконструисао историјску личност Павела Петровића у његовом времену. Марковићев поуздани приступ архивској грађи потврђен је минуциозним расветљавањем композитне личности Павела Петровића. Тако приказана биографија светског путника провозира стару двојност погледа на креирање уметничке биографије. Деведесетих година XX века дошло је до оживљавања интересовања за концепт уметничких биографија.³ У време настајања првих научних биографија с почетка XIX века дошло је до конституисања и првих *антикварских биографија*, које су конституисале опис уметникових живота и попис њихових дела. Марковић је у потпуности успео да прати структуру уобличавања антикварских биографија. Уз његово обећање да ће се у наредној књизи посветити Петровићевом опусу, указујемо на то да књига

¹ Уобичајени grand tour је подразумевао ходочашће по кључним топосима Апенинског полуострва. Више о томе на примеру Петра II Петровића Његоша: S. Brajović, *Његошево veliko putovanje. Meditacije o vizuelnoj kulturi Italije*, Mediterran Publishing, Novi Sad 2017, 15–75.

² R. Cardinal, *Romantic Travel, Rewriting the Self, Histories from the Renaissance to the Present*, ed. by R. Porter, Routledge, London and New York, 1997, 135–155.

³ K. Hellwig, *Künstlerbiographie und Historiographie*, Kunstchronik 56, 2003, 122–132.

која је пред нама у великој мери расветљава сликареву личност. Следећи корак подразумева прелазак у оквиру стварања естетске биографије и, сходно томе, постављање сликара и његовог дела у историју уметности. Императив модерне науке о потреби *систематизовања материје и расветљавања унутрашњих веза*⁴ остаје и део ауторовог обећања чију реализацију ишчекујемо.

Миодраг Марковић је потврдио став раних теоретичара жанра биографије (Јохан Густав Дројзен, Леполд фон Ранке, Вилхелм Дилтај) да је она легитимна грана историографије. На основу архивских извора, и у складу с дејством уметника у историјским и културним кретањима епохе, Марковић је успео да конституише биографију у складу с поставком о историји уметности с именом. Уметник је дефинисан као личност која делује у процесу историјске закономерности. Надишавши евентуални расцеп између биографије и деперсонализоване историје на основу које је школа *анала* у негативном контексту оценила *биографску илузију* конструисања историјских живота уметника, аутор књиге је изградио чврст наратив и јасан основ за даље расветљавање Петровићевог дела у домаћим и светским оквирима.

Игор Б. Борозан
Универзитет у Београду, Филозофски факултет – Одељење за историју уметности
borozan.igor73@gmail.com

---

⁴ Ibid, 123.

Зборник Матице српске за ликовне уметности
Издази једанпут годишње
Издавач Матица српска
Уредништво и администрација: Нови Сад, Улица Матице српске 1
Телефон: ++381-21/420-199, 6615-038
e-mail: mtismal@maticasrpska.org.rs
www.maticasrpska.org.rs

Matica Srpska Journal for Fine Arts
Published once a year
Published by Matica Srpska
Editorial and Publishing Office: Novi Sad, 1 Matice Srpske Street
Phone: ++381 21 420 199 or 6615 038
e-mail: mtismal@maticasrpska.org.rs
www.maticasrpska.org.rs

Уредништво је *Зборник Матице српске за ликовне уметности*
бр. 46/2018 закључило 15. VI 2018.
За издавача: проф. др Ђорђе Ђурић
Стручни сарадник Одељења: Марта Тишма
Преводилац за енглески језик: Оливера Кривошић
Лектор и коректор: Татјана Пивнички Дринић
Технички уредник: Вукица Туцаков
Компјутерски слог: Владимир Ватић, ГРАФИТ, Петроварадин
Штампа: САЈНОС, Нови Сад

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад
75(082)

Зборник Матице српске за ликовне уметности /
главни и одговорни уредник Александар Кадиевић. – 1986,
22– . – Нови Сад : Матица српска, 1986– . – Илустр. ; 26 cm
Годишње. – Текст на срп., рус. и енг. језику. – Је наставак:
Зборник за ликовне уметности = ISSN 0543–1247
ISSN 0352-6844
COBISS.SR-ID 16491778

Штампање овог Зборника омогућили су
Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије,
Министарство културе и информисања Републике Србије и
Покрајински секретаријат за културу и јавно информисање